

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.6.2023.291429>

ТОЛОШНЯК Н. А.

Університет Короля Данила. Кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри естрадно-вокального мистецтва (Івано-Франківськ, Україна).

Toloshniak, Nataliia. King Danylo University. Candidate of Art Criticism (PhD), Associate Professor at the Department of Variety and Vocal Arts (Ivano-Frankivsk, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2317-4321>

© Толошняк Н. А., 2023.

ТВОРЧИСТЬ БОРИСА КУДРИКА В УКРАЇНСЬКІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

BORYS KUDRYK'S WORK IN THE UKRAINIAN MUSICAL CULTURE OF THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

Цього року минуло 125 років від дня народження та 70 років від дня смерті талановитого композитора і музикознавця-дослідника Бориса Кудрика (10.06.1897, Рогатин, Івано-Франківської область — 29.03.1952, станція Пільма Добровлаг МВС, Мордовська АРСР). Творча постать Бориса Кудрика неординарна, яскрава й багатогранна. Він належить до непересічних діячів музичної культури Західної України 1920–1940-х років. Він особливо вирізняється серед багатьох культурно-громадських діячів цього періоду своїм універсалізмом, який розкриває багатогранну неповторність особистості митця в аспекті композиторської, дослідницької, науково-публіцистичної, освітньо-організаційної, педагогічної та концертно-виконавської діяльності.

Вагома частина творчої спадщини Бориса Кудрика — це **музикознавчі дослідження**, які стали помітним явищем в українському історичному музикознавстві. У наукових працях доктора музикології розкрито широке коло зацікавлень

і напрямів його діяльності: історичне музикознавство, фольклористика, музична критика, публіцистика тощо. Значна кількість його праць написана про українську церковну музику.

Першим ґрунтовним дослідженням Бориса Кудрика в цій галузі була його докторська дисертація «Історія української музики в Галичині в епоху 1829–1873 років (від створення першого хору греко-католицької катедри в Перемишлі — 1829 р. — до смерті І. Лаврівського — 1873 р.)», захищена у Львівському університеті Яна Казимира в грудні 1932 року [Кудрик, 2001]. Продовженням цієї наукової праці стала монографія «Огляд історії української церковної музики», опублікована 1937 року (перевидання — Львів, 1995) [Кудрик, 1995]. Різномасштабне дослідження, по суті, було одним із перших ґрунтовних і систематичних викладів історії української церковної музики від часів княжої доби («княжої України») до першого десятиліття ХХ століття (огляд музичного доробку композиторів Максима Березовського, Дмитра Бортнянського, Артема Веделя, Михайла Вербицького та Івана Лаврівського).

Певна частина музикознавчих студій Бориса Кудрика пов'язана з дослідженням української народної пісні: «Українська народна пісня і всесвітня музика» (1927), «Українська народна пісня в обробці наших композиторів» (1937), «Про виховне значення й належне плекання народної пісні» (1930), «Шляхами стрілецької пісні» (1941) та ін. У цих публікаціях значною мірою відображено національно-патріотичний дух, притаманний автору дописів. Помітна просвітницько-виховна спрямованість цієї проблемно-тематичної групи наукових розвідок. У них автор досліджує характерні особливості народної пісні, роль народного елемента в авторській музиці, вияви впливу українського фольклору в музиці зарубіжних композиторів.

Широта наукової проблематики публіцистичних зацікавлень Б. Кудрика й жанровий спектр його музично-критичних дописів вражає своїм розмахом, вона втілена в численних наукових розвідках (близько двохсот) [Толошняк, 2004].

У виступах Б. Кудрика в періодичній пресі (часописах «Діло», «Нова Зоря», «Мета», «Неділя», «Життя і знання»,

«Дзвони», «Українська музика», «Наші дні», «Львівські вісті», «Краківські вісті») розкрито основні тематичні напрями досліджень, дописи митця є певною мірою зразками пізнавально-критичного ставлення автора до виявлення й висвітлення загальних проблем культуротворчого процесу в краї, торкаються вагомих подій мистецько-громадського значення Галичини в першій половині ХХ століття, творчо-індивідуальної самобутності митців, неперевершеної виконавської майстерності українських артистів, жанрово-стильових характеристик творчого доробку західноєвропейських і вітчизняних композиторів, музично-виражальних та естетичних засад народності й національного стилю. Музично-публіцистичні праці Б. Кудрика неупереджені за характером критики, відіграють роль музично-історичної хроніки в реставрації у працях сучасних дослідників мистецьких процесів на теренах Східної Галичини у 1920–1940-х роках [Толошняк, 2002].

Особливої уваги для концептуального осмислення багатогранності творчої постаті Бориса Кудрика заслуговує **композиторський доробок** митця. Його жанровий діапазон досить широкий: духовні композиції та світські хори для різного складу виконавців, інструментальна музика, твори для духового оркестру, обробки народних пісень, соло-співи, музика до драматичних спектаклів тощо. Найбільшу зацікавленість композитор виявляв до хорової та інструментальної музики. Хорові композиції посідають значне місце у творчому доробку Б. Кудрика. Написання хорових творів припадає на 20-ті — 40-ві роки ХХ століття, час, позначений у Галицькій музичній культурі як період активного розвитку хорового мистецтва. Це світські хори й музика духовно-релігійного змісту.

За змістом світські хори Б. Кудрика можна розподілити на кілька груп: невеликі ліричні п'єси й патріотичні пісні-гімни, пісні-марші. Музична мова ліричних хорових мініатюр сповнена щирості висловлювання і класичної рівноваги музичного мислення й тісно пов'язана з народнопісенними традиціями. Хори героїко-патріотичної тематики (здебільшого на слова поетів-аматорів і авторів стрілецької поезії)

репрезентують поширений жанр хорової пісні-маршу і гімну, які продовжують стильову традицію староғалицьких пісень-гімнів. Хорам-гімнам притаманні колективний дух єднання, монументальність викладу, здебільшого єдиний фактурний план, чіткість музичної мови, пластичність образів.

Б. Кудрик багато уваги надавав створенню музики духовно-релігійного змісту — богослужбової й паралітургійної: «Служба Божа» для чоловічого хору та окремі твори з Літургії («Алілуя», «Єдин свят», «Під твою милість», «Чашу спасіння прийми»), «Панахида пам'яті А. Вахнянина» (1927) для мішаного хору, «Вічная пам'ять» для жіночого хору тощо. Паралітургійні жанри поділяються на дві групи — твори малих форм (нововасильянські пісні, гімни та інші церковні пісні), які можуть виконуватися навіть під час богослужбових відправ, і твори великої форми (канти, псалми, мотети), що не надаються до канонічного богослужіння. У духовних творах Б. Кудрик використовує особистісний, лірико-інтимний характер утілення високих почуттів; пісенний тип мелодики; синтез пісенних композиційних структур і поліфонічних форм. Духовно-релігійній музиці композитора притаманне поєднання піднесеного, урочисто молитовного настрою з ліричністю музичного висловлювання [Толошняк, 2018].

У творчій діяльності Б. Кудрика важлива ще одна сфера — **педагогічна**, яка розпочалася 1918/1919 навчального року у приватній українській гімназії «Рідна школа». Надалі Б. Кудрик працював у Вищому музичному інституті (ВМІ), паралельно — у гімназії Сестер-Василіанок, а 1933 року — у Богословській Академії. Він був винятковим педагогом завдяки своїй феноменальній пам'яті, унікальним енциклопедичним знанням і багатій образній уяві.

Борис Кудрик — активний **громадський діяч**: із 1925 року — член Українського Національно-Демократичного Об'єднання, створеного того ж року на базі Народно-трудової партії та деяких інших дрібних політичних угруповань центристського спрямування; член хорового товариства «Львівський Боян» (із 1928); один із перших членів Українського Католицького союзу, заснованого у Львові 1 січня

1931 р.; член Спілки Професійних Музик (з 1934), працював секретарем новоствореної комісії Музикознавства Наукового товариства імені Шевченка; член «Літературно-мистецького клубу» (з 1942) тощо. Він відзначався невтомною енергією, творчим горінням та високим професіоналізмом, брав активну участь як піаніст і акомпаніатор у проведенні музичних імпрез, ювілейних концертів, творчих звітів: «Концерт в пам'ять 15-річчю бою під Крутами» (лютий 1933), «35-ліття Станіславівського “Бояна”» (січень 1933), «Концерт в пам'ять митрополита Рутського» (березень 1937) тощо. За часів німецької окупації Б. Кудрик співпрацював з Львівським оперним театром і театром легкого жанру і малих форм «Веселий Львів».

Отже, композиторська, музично-критична, публіцистична, суспільно-громадська, організаторська, виконавська та педагогічна діяльність Б. Кудрика становлять цілісний портрет непересічного митця української музичної культури першої половини ХХ століття.

Список використаної літератури

1. Кудрик Б. П. Огляд історії української церковної музики / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 1995. 128 с.
2. Толошняк Н. А. Борис Кудрик : бібліографія наукових праць, статей і рецензій // *Kalophonía* : наук. зб. з історії церковної монодії та гимнографії / Український Католицький ун-т. Число 2. Львів, 2004. С. 347–355.
3. Толошняк Н. А. Борис Кудрик — дослідник і композитор церковної музики // *Калофонія* : наук. зб. з історії церковної монодії та гимнографії. Львів, 2018. Ч. 9. С. 317–320.
4. Толошняк Н. А. Музично-теоретична спадщина Бориса Кудрика // *Матеріали до українського мистецтвознавства* : зб. наук. пр. Вип. І. Київ, 2002. Вип. 1. С. 93–95.
5. Kudryk B. Dzieje ukraińskiej muzyki w Galicji w latach 1829–1873 / Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu ; do druku przygotowali wstępem i przypisami opatrzyli J. Jasinowski, W. Pilipowicz. Przemyśl, 2001. 136 s.